หลักสูตรการสร้างสรรค์ บทละครโทรทัศน์

เรียบเรียงจากงานวิจัย “พัฒนาการและสุนทรียทัศน์ในการสร้างสรรค์บทละครโทรทัศน์ไทย”
ของ สรรัตน์ จิรบวรวิสุทธิ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

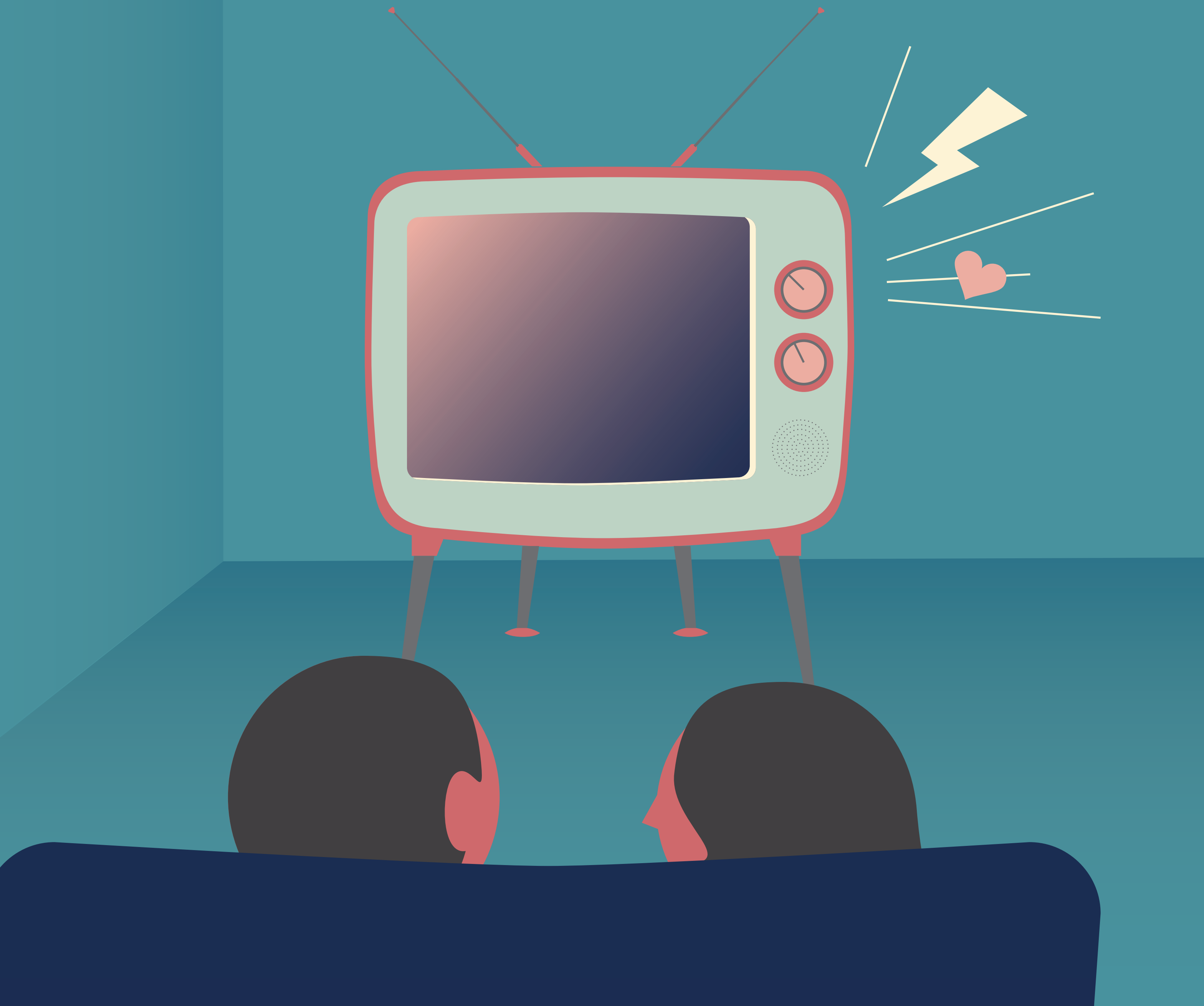

สมาคมนักเขียนบทละครโทรทัศน์
Television Drama Script Writers Association (TSA)

สสส
สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ

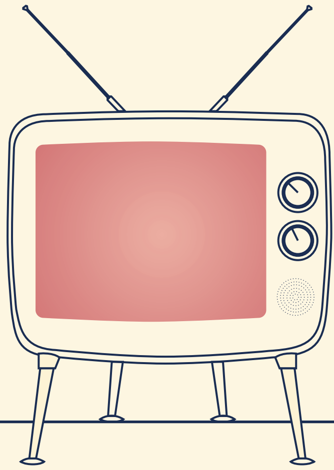

หลักการและเหตุผล

ละครโทรทัศน์เป็นรูปแบบความบันเทิงที่อยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนานกว่า 60 ปี นับตั้งแต่สถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม เริ่มออกอากาศเป็นครั้งแรกใน ปี พ.ศ. 2498 จวบจนกระทั่ง ปัจจุบัน ละครโทรทัศน์ถือเป็นพาณิชยศิลป์และธุรกิจหนึ่งในอุตสาหกรรมการผลิตวัฒนธรรมของสังคมสมัยใหม่ เป็นช่องทางการโฆษณาสินค้าและบริการที่สำคัญมากที่สุดช่องทางหนึ่ง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า อัตราค่าโฆษณาในรายการโทรทัศน์มีมูลค่าถึง 3-4 แสนบาทต่อนาที ทั้งนี้เพราะต้นทุนในการผลิตละครโทรทัศน์เรื่องหนึ่งๆ มีมูลค่านับสิบล้านบาท

การผลิตละครโทรทัศน์จึงต้องให้บรรลุเป้าหมายในด้านความนิยมของผู้ชมกลุ่มใหญ่หรือมวลชน (mass) เพราะหากไม่มีคนดูก็ย่อมส่งผลต่อการสนับสนุนของผู้อุปถัมภ์รายการ (sponsor) สถานีโทรทัศน์หลัก ๆ ในประเทศไทยจัดให้ละครโทรทัศน์อยู่ในช่วงเวลาทอง (prime time) ด้วยเหตุนี้ละครโทรทัศน์จึงเป็นรายการที่ได้รับความนิยมในอันดับต้น ๆ ของประเทศ

การผลิตละครโทรทัศน์ให้มีคุณภาพ เพลิดเพลินเจริญใจผู้ชม ตรงความต้องการของสถานีและมีอัตราความนิยมของผู้ชมสูงเพื่อสร้างรายได้จากการโฆษณา รวมทั้งมีคุณค่าต่อสังคมในการพัฒนาสติปัญญาความรู้ความคิดของประชาชนโดยทั่วไปนั้นมีจุดเริ่มต้นจากบทละครโทรทัศน์การสร้างสรรค์บทละครโทรทัศน์ที่ดีจะส่งผลให้ละครโทรทัศน์ที่ผลิตออกมาประสบความสำเร็จไปกว่าครึ่ง ทั้งนี้เพราะบทละครโทรทัศน์ที่ดีสามารถสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานแก่บุคลากรทุกฝ่าย นับแต่ผู้กำกับ ตากล้อง ฝ่ายแสง ฝ่ายเสียง ฝ่ายฉากและศิลปกรรม เป็นต้น ทำให้การผลิตละคร โทรทัศน์ดำเนินไปได้อย่างคล่องตัว และเป็นไปด้วยดี นอกจากนี้ บทละครโทรทัศน์ที่เขียนไว้ดี เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายให้แง่คิด มีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และน่าสนใจ จะทำให้ละครโทรทัศน์ ที่ผลิตออกมาถูกอกถูกใจผู้ชม ดังนั้นบทละครโทรทัศน์จึงถือเป็น “หัวใจ” ของการผลิตละครแต่ละเรื่อง

“บทคือการเขียนอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามลำดับเวลาที่เรื่องราวเกิดขึ้นด้วย เสียง ภาพ และความคิดโดยใช้ศัพท์เฉพาะของสื่อนั้น ๆ”

- William J. Van Nastran -

(อ้างถึงใน อรนุช เลิศจรรยารักษ์, 2548: 1)

หากพิจารณาในแง่ของการสื่อสาร บทละครโทรทัศน์นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสารการแสดงซึ่งเป็นการถ่ายทอดความคิด อารมณ์ และความรู้สึกจากผู้ส่งสารคือนักเขียนบทละครโทรทัศน์ไปยังผู้รับสารคือผู้ชมละครโทรทัศน์ เพื่อให้ผู้ชมเกิดอารมณ์และความรู้สึกตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร กระบวนการดังกล่าวนั้นย่อมเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย ด้วยเหตุนี้ การสร้างสรรค์บทละครโทรทัศน์ของไทยจึงมีพัฒนาการเคลื่อนไหวตลอดเวลา ถึงแม้ว่าธุรกิจการผลิตละครโทรทัศน์ใน ปัจจุบันจะมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ละครโทรทัศน์ไทยก็มักถูกตีตราว่าเป็น ‘น้ำเน่า’ โดยประเมินจากเนื้อหา ที่ซ้ำซากวนเวียนไม่พัฒนา เป็นสูตรสำเร็จ และถูกให้คุณค่าหรือเข้ารหัสเชิง ลบไว้เกือบทุกนิยาม (สมสุข หินวิมาน, 2545: 189)

ตามความในมาตรา 4 และมาตรา 10 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2537: 1,3,6) อธิบายว่านักเขียนบทละครโทรทัศน์ซึ่งนับเป็นผู้สร้างสรรค์ แต่มิใช่ผู้มีลิขสิทธิ์ในงาน ทั้งนี้เนื่องจากผู้ผลิตมักมีเรื่องหรือเค้าโครงเรื่องที่ต้องการผลิตเป็นละครโทรทัศน์อยู่ก่อนแล้ว จึงว่าจ้างนักเขียนบทให้ดัดแปลงเป็นบทละครโทรทัศน์ ดังนั้น นักเขียนบทจึงอยู่ในสถานะผู้รับจ้าง ด้วยเหตุนี้ ผู้สร้างสรรค์ที่เป็นผู้รับจ้างจึงมิใช่ผู้ในลิขสิทธิ์ในงาน ดังปรากฏตามความในมาตรา 10 ว่า

> “มาตรา 10 งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้น โดยการรับจ้างบุคคลอื่น ให้ผู้ว่าจ้างเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานนั้น เว้นแต่ผู้สร้างสรรค์และผู้ว่าจ้างจะได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น”

นอกจากนี้ แม้บทละครที่เขียนขึ้นเป็นบทละครโทรทัศน์โดยตรงคือนักเขียนบทมิได้รับมอบหมายเรื่องหรือเค้าโครงเรื่องจากผู้ผลิต แต่เป็นการคิดและเขียนเป็นบทละครโทรทัศน์ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ (original script) แล้วนำไปเสนอผู้ผลิต มิได้เกิดจากการมีผู้ว่าจ้าง แต่ด้วยความคุ้นเคยกับการปฏิบัติมาแต่เดิมว่านักเขียนบทคือผู้รับจ้าง ดังนั้น ไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม การสร้างสรรค์บทละครโทรทัศน์จึงมีสถานะเทียบเท่า “การรับจ้างทำของ” เท่านั้น

อุดมพร ชั้นไพบูลย์ (2539) ได้ศึกษาสภาพปัญหาของวิชาชีพนักเขียนบทละครโทรทัศน์ พบว่าการผลิตละครโทรทัศน์เป็นการดำเนินธุรกิจที่อาศัยความฉับไว ละครโทรทัศน์จึงมีคุณค่าด้านศิลปะการละครไม่เพียงพอ ประกอบกับคำนึงถึงการเอาใจตลาดและการลดความเสี่ยง ละครโทรทัศน์จึงขาดความหลากหลายอันทำให้นักเขียนบทไม่ได้รับการสนับสนุนให้ใช้กลวิธีและทิศทางใหม่ ๆ ในการสร้างสรรค์บทละครโทรทัศน์ อีกทั้งผู้ว่าจ้างก็มิได้มีแนวคิดหรือการดำเนินการซึ่งจะพัฒนาสถานภาพของนักเขียนบทให้ดียิ่งขึ้น

สภาพการณ์ในสังคม ละครโทรทัศน์กลายเป็นวัฒนธรรมประชานิยม (popular culture) ซึ่งเป็นที่นิยมในหมู่ประชาชนหรือเป็นสารที่สนทนากับมวลชนเป็นจำนวนมากในทุกยุคสมัยได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว และเกี่ยวพันแนบเนื่องอยู่กับกระแสทุนนิยมและบริโภคนิยม ทำให้กลายเป็นวัฒนธรรมมวลชน (mass culture) ซึ่งมีนัยว่ามีคุณค่าและคุณลักษณะที่ด้อยกว่าวัฒนธรรมของชนชั้นนำหรือชนชั้นสูง (elite culture / high culture) ที่มีคุณค่าแบบคลาสสิก เข้าใจยาก แต่บันเทิงคดีที่สื่อมวลชนผลิตคือการทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า หรือคือการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรม (cultural commodity) ที่เป็นสูตรสำเร็จ เข้าใจง่าย ให้ความพึงพอใจในทันที หันเหความสนใจจากภาวะคร่ำเครียดในชีวิตประจำวัน โดยการผลิตนั้นอยู่ภายใต้ระบบสื่อมวลชนสมัยใหม่และระบบตลาด ละครโทรทัศน์จึงถูกตีตราจากสังคมเช่นเดียวกับสื่อจินตคดีสมัยใหม่ ซึ่งครอบคลุมถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ว่า “ไม่ทรงคุณค่า” (non-classical) แบบศิลปะชั้นสูง (ถิรนันท์ อนวัชศิริวงศ์ และคณะ, 2547: 4-5)

ตามทัศนะของ ลีโอ ตอลสตอย เชื่อว่าศิลปะจะต้องเป็นสิ่งที่สามารถสื่อสารความรู้สึกของศิลปินให้เกิดขึ้นในผู้ชมได้ ศิลปะที่ดี (good art) ต้องสามารถเข้าถึงและมีอิทธิพลต่อคนส่วนใหญ่โดยทำให้คนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ตามทัศนะนี้ ศิลปะใดที่ไม่สามารถเข้าถึงคนส่วนใหญ่ได้นั้น จะต้องถือว่าเป็นศิลปะที่ไม่ดี (bad art) หรือว่าสิ่งนั้นไม่ใช่ศิลปะ (ตอลสตอย, เลี๊ยฟ นิโคลายวิช กร๊าฟ, แปลโดย สิทธิชัย แสงกระจ่าง, 2551: 256-258)

ด้วยเหตุนี้ ละครโทรทัศน์ซึ่งสามารถเข้าถึงและสร้างความบันเทิงเริงรมย์ให้แก่มวลชนโดยรวมได้จึงนับว่าเป็นงานศิลปะ เนื่องจากเป็นการสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกจากศิลปินผู้ส่งสารไปยังผู้ชมที่เป็นผู้รับสารได้ อารมณ์ความรู้สึกดังกล่าวที่ถูกกระตุ้นหรือทำให้เกิดขึ้นโดยงานศิลปะ เรียกว่าอารมณ์ “สุนทรียะ” (Clive Bell, อ้างถึงใน ลักษณวัต ปาละรัตน์, 2551: 128)

อารมณ์สุนทรียะนี้หมายถึงความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งที่งดงามไพเราะหรือรื่นรมย์ ความรู้สึกนี้เจริญขึ้นได้ด้วยประสบการณ์หรือการศึกษาอบรมฝึกฝนจนเป็นอุปนิสัย เกิดเป็นรสนิยม (taste) ซึ่งย่อมจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล (พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2530: 6) ดังนั้น “สุนทรียทัศน์” หรือความคิดเห็นที่มีต่ออารมณ์สุนทรียะของงาน ศิลปะใด ๆ จึงแตกต่างกันออกไปตามภูมิหลังของแต่ละบุคคลด้วย

เนื้อหารายวิชาในหลักสูตรการสร้างสรรค์บทละครโทรทัศน์จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจเรื่องธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์ จุดมุ่งหมาย รูปแบบ ตลอดจนแนวเรื่องของละครโทรทัศน์ ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

01 ธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์

โทรทัศน์เป็นสื่อ (media) ที่ถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนจำนวนมากพร้อม ๆ กัน ซึ่งเรียกว่าสื่อสารมวลชน (communication) และนำคนที่ปรากฏตัวในรายการให้ได้ใกล้ชิดกับผู้ชมทางบ้าน โดยนำเสนอทั้งภาพ (visual) และเสียง (audio) ในเวลาเดียวกัน ซึ่งภาพนั้นอาจจะเป็นภาพนิ่งหรือภาพเคลื่อนไหว สัญลักษณ์ต่าง ๆ แสง อุปกรณ์ประกอบฉาก ส่วนเสียงก็จะมีทั้งเสียงพูดเสียงธรรมชาติ เสียงเพลง เสียงดนตรีและเสียงประกอบอื่น ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ลักษณะธรรมชาติอื่น ๆ ของสื่อโทรทัศน์ที่สำคัญคือ การเป็นสื่อรุก (active) นั่นคือ แม้อยู่ที่บ้านมีเครื่องรับก็สามารถเปิดรับข่าวสารได้ และสามารถเลือกชมรายการตามผังรายการของช่องต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกตามความชอบหรือรสนิยม

กาญจนา แก้วเทพ (2553: 546-550) ได้กล่าวถึงธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างอารมณ์ไว้ 3 ประการ ดังนี้

1.1 ธรรมชาติของสื่อร้อน (Hot media)

ด้วยเหตุที่รายการโทรทัศน์จะเรียกร้องให้ผู้รับสารต้องเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ตลอดเวลา และจะไม่ปล่อย พื้นที่ว่างให้ผู้ชมได้คิดหรือจินตนาการมากนัก ดังนั้น กลยุทธ์การสร้างอารมณ์ของโทรทัศน์ จึงต้อง "บอกให้หมดทุกอย่าง / ตีความมาให้เสร็จ / ติดตั้งรหัสอารมณ์มาให้เลย" ตัวอย่างที่เราเห็นอยู่ในชีวิตประจำวันทุก ๆ วันในจอโทรทัศน์ เช่น ในรายการละครโทรทัศน์ บรรดา ตัวละคร เช่น คนใช้จะออกมาเล่าเรื่องเพื่อให้คนดู "จูนอารมณ์ให้ถูกต้อง" หรือในรายการเกมโชว์ก็จะมีเสียงหัวเราะ / เสียงปรบมือของผู้ชมในห้องส่งเป็น "ป้ายนำทาง" (Signpost) อารมณ์ของผู้ชมให้เดินตามมาด้วยลักษณะของสื่อร้อนที่มีการแปรเปลี่ยนอารมณ์อย่างรวดเร็วทำให้ลักษณะอารมณ์ในสื่อโทรทัศน์เป็นอารมณ์ผิวเผินไม่จ่อมจมอย่างลุ่มลึก

1.2 โทรทัศน์เป็นสื่อที่สร้างอารมณ์ด้วยภาพเคลื่อนไหว

ภาพเคลื่อนไหวจะสร้างอารมณ์ความรู้สึกที่สมจริงจังมากกว่า (realistic) ทำให้การสร้างอารมณ์ความรู้สึกของผู้รับสารจะเข้มข้นขึ้นอย่างมาก นอกจากนี้ด้วยเทคนิคต่าง ๆ ของการสร้างภาพด้วยกล้อง เช่น ระยะห่างของกล้อง การกำหนดมุมกล้อง การจัดแสงไฟ การตัดต่อภาพ การหยุดภาพ การย้อนกลับ การเปลี่ยนแปลงจังหวะเร็วช้าของภาพ ฯลฯ ทำให้ฝ่ายผู้ผลิตสามารถจะควบคุม "กระบวนการกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกของฝ่ายผู้ชม" ได้ โดยที่ทั้งฝ่ายผู้ผลิตและฝ่ายผู้ชมต่างก็มีรหัสความหมายเกี่ยวกับภาพและอารมณ์ความรู้สึกชุดเดียวกัน

1.3 โทรทัศน์เป็นสื่อที่สร้างอารมณ์ด้วยเสียง

เนื่องจากผู้ชมโทรทัศน์โดยทั่วไปจะไม่ได้นั่งจ้องอยู่ที่หน้าจอตลอดเวลาหากแต่จะมีลักษณะ "เข้า ๆ ออก ๆ" (in and out) ดังนั้นโทรทัศน์จึงต้องมีกระบวนการเรียกร้องความสนใจผู้ชมให้เกิดความอยากรู้ อยากเห็นตลอดเวลา

นอกจากนี้โทรทัศน์ยังเป็นสื่อที่เกี่ยวพันกับเวลา คือมีเวลากำหนดในการออกอากาศเป็น ลักษณะวัฒนธรรมจับเวลา (clock culture) ของสื่อมวลชนที่มีเวลาอันจำกัดจึงต้องมีการตัดทอนบางส่วนบางอย่างออก ยกตัวอย่างเช่น ในการแสดงพื้นบ้านบางอย่างที่เคยแสดงกันได้ทั้งคืน ถ้านำมาออกรายการโทรทัศน์ก็ต้องย่นย่อให้เหลือเพียง 1 ชั่วโมง ซึ่งอาจจะเป็นการตัดสาระสำคัญออกไปก็ได้ ดังนั้นเมื่อสื่อโทรทัศน์มีข้อจำกัดทั้งพื้นที่และเวลาในการออกอากาศ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นรายการสด รายการบันทึกเทปเมื่อหมดเวลาออกอากาศก็ต้องตัดสัญญาณภาพและเสียง เพื่อจะนำสู่รายการต่อไปในผังรายการที่สถานีได้กำหนดไว้แล้ว

นอกจากนี้สื่อโทรทัศน์จะนำเสนอข้อมูลข่าวสารตามเวลาขณะที่ผู้ชมได้รับชมรายการ เมื่อเนื้อหารายการ ผ่านไปแล้วหรือจบรายการก็ไม่สามารถจะกลับไปย้อนดูได้ใหม่ ยกเว้นแต่จะมีการบันทึกเทปรายการไว้ ซึ่งแตกต่างจากการอ่านหนังสือหรือหนังสือพิมพ์ที่ผู้อ่านสามารถจะหยุดอ่านได้เมื่อเหนื่อยล้าหรือต้องการไปทำกิจกรรมอื่น เมื่อพร้อมก็กลับมาอ่านใหม่หรือไม่เข้าใจ ลืมในช่วงแรกก็ย้อนกลับไปอ่านตอนต้นได้ ดังนั้นเมื่อโทรทัศน์มีข้อจำกัดดังกล่าว นักเขียนบทละครโทรทัศน์จึงควรเรียนรู้เพื่อที่จะสามารถสื่อสารผ่านสื่อโทรทัศน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ

02

จุดมุ่งหมายของละครโทรทัศน์

ละครโทรทัศน์เป็นรูปแบบความบันเทิงที่ได้รับความนิยมและอยู่คู่กับสังคมไทยมานานกว่า 50 ปี เนื่องจากการชมละครเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ ผ่อนคลายความตึงเครียด เป็นเพื่อนยามเหงา ตลอดจนเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้ชมมีความหวังและมีพลังต่อสู้ชีวิต เรื่องราวในละครเป็นเรื่องใกล้ตัวที่พบเห็นได้ในชีวิตประจำวันของผู้ชม สิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในละครเป็นรูปแบบความเป็นจริงที่ปรากฏในสังคม ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจเรื่องราวและมีอารมณ์ร่วมไปกับละครโดยง่าย นอกจากได้รับความบันเทิงเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจแล้ว ผู้ชมยังสามารถนำแง่คิดจากละครมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ด้วยเหตุนี้ละครโทรทัศน์จึงเป็นรูปแบบความบันเทิงที่ได้รับความนิยมสูงสุดทางโทรทัศน์

นอกจากผู้ชมละครโทรทัศน์จะมุ่งหวังความบันเทิงเป็นหลักแล้ว สมสุข หินวิมาน (2545: 218-223) ยังได้สรุปเหตุผลสำคัญที่ผู้ชมติดตามละครโทรทัศน์ไว้ 5 ประการดังนี้

2.1 เพื่อการบำบัด (therapy) หรือทดแทน (substitution)

บางสิ่งบางอย่างที่ขาดหายไปในโลกความเป็นจริงและเป็นกลไกแห่งการระบายออกทางสังคม (social outlets)

2.2 เพื่อลดทอนความตึงเครียดขัดแย้ง (tensions) ในโลกความจริง

2.3 เพื่อหลบหนี (escapism) ไปจากชีวิตประจำวันที่จำเจน่าเบื่อหน่าย

2.4 เพื่อต้องการหาเพื่อนร่วมชะตากรรมเดียวกับตน

2.5 เพื่อการซุบซิบนินทาและสร้างชุมชนทางสังคมขึ้นมา

ถิรนันท์ อนวัชศิริวงศ์ (2551: 88-89) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในเชิงอุดมคติของละครโทรทัศน์ซึ่งนักวิชาการละครไม่เชื่อว่าจะสามารถ อุบัติขึ้นได้ภายใต้โลกธุรกิจ แต่ทว่าเป็นศักยภาพที่ “ธาตุแท้” ของกระบวนการละครสามารถสื่อสารได้ นั่นคือจุดมุ่งหมายของละครในทฤษฎีการละคร ทั้งของตะวันออกที่ปรากฏในคัมภีร์นาฏยศาสตร์อินเดียของภรตมุนี และในประพันธศาสตร์ของอริสโตเติล ซึ่งมีอยู่ 3 ระดับ คือให้ความเพลิดเพลิน (pleasure) เจริญความคิด (intellectual) และนำพาจิตวิญญาณ (inspirit)

จุดมุ่งหมายของละครขั้นต้นที่สุดที่ละครต้องมีคือให้ความเพลิดเพลิน (pleasure) แก่ผู้ชมด้วยการตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ของมนุษย์ ด้วยการเร้าอารมณ์ให้สนุกสนาน ตื่นเต้น ผ่อนคลาย และกระทั่งหลีกหนีจากโลกในชีวิตจริงที่เต็มไปด้วยความตึงเครียด ปัญหาในชีวิตประจำวัน

จุดมุ่งหมายขั้นต่อมาคือการเจริญความคิดหรือสติปัญญา (intellectual) คือการยกระดับความคิดและสติปัญญาของผู้ชม

โดยเฉพาะอย่างยิ่งละครประเภทชีวิตสังคม (social drama) หรือที่นิยมเรียกว่าละครสร้างสรรค์ หรือละครสร้างสรรค์สังคมในบ้านเรา มักจะมีจุดมุ่งหมายมาในระดับก่อให้เกิดความคิดอ่านในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม แต่ทั้งนี้ ผู้ชมจะได้โดยการซึมซับสาระเข้าไปโดยผ่านเนื้อเรื่องหรือเหตุการณ์ในเรื่อง บุคลิกลักษณะของตัวละครการแสดงโดยไม่รู้สึกว่าตนเองกำลังถูกยัดเยียด หรือละครมุ่งปลูกฝังความคิดอย่างตรงไปตรงมาจนขาดความกลมกล่อม

สำหรับจุดมุ่งหมายขั้นสูงสุดของละครคือนำพาจิตวิญญาณ (inspirit) หมายถึง สภาวะของการสื่อสารที่นำผู้รับสารไปสู่สภาวะที่เรียกว่าอุตรภาวะ (transcendent) ซึ่งเป็นสภาวะของจิตที่เหนือไปจากระดับที่ 2 คือการประจักษ์ในความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่ลุ่มลึก เข้าใจโลกและชีวิตอย่างเชื่อมโยง ในตำราการละครกรีก เรียกว่า Chtharsis หรือการชำระล้างจิตใจ ในคัมภีร์นาฏยศาสตร์อินเดียก็ได้กล่าวถึงบทบาทของนาฏยะว่า นอกเหนือไปจากความพึงพอใจในทางโลกแล้ว จะเป็นการนำผู้นั้นก้าวไปสู่เป้าหมายในชีวิตในขั้นต่อไปด้วย คือความเป็นอิสระจากพันธนาการทางโลกคือสู่สภาวะโมกษะเพราะ

“นาฏยศาสตร์นี้เป็นที่รวบรวมบรรดากิจกรรมทั้งมวลในสามโลก ซึ่งเป็นความคิดที่อำนวยต่อศาสตร์ทุกศาสตร์ เป็นสิ่งมงคลและน่าพอใจ” และด้วยเหตุนี้ ผู้ชมศิลปะอันยิ่งใหญ่ “จะบรรลุความสุขปรมาตมัน” (ภรตมุนี-I, 133-135 อ้างถึงใน ถิรนันท์ อนวัชศิริวงศ์, 2547: 23)

โอกาสที่ละครโทรทัศน์จะบรรลุจุดมุ่งหมายในขั้นนำพาจิตวิญญาณของผู้ชมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากในโทรทัศน์เชิงพาณิชย์ แต่หากโทรทัศน์เปิดกว้างสำหรับการเป็นสื่อสาธารณะและถ้ามีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอย่างจริงจังแล้ว บางทีละครโทรทัศน์อาจจะมีแนวทางใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากที่เป็นอยู่ก็ได้

03

รูปแบบของละครโทรทัศน์

การแบ่งประเภทละครโทรทัศน์ตามรูปแบบการออกอากาศ หรือที่เรียกว่า format ของละครโทรทัศน์ จำแนกตามรูปแบบของการนำเสนอ โดยพิจารณาจากลักษณะของความยาวและความต่อเนื่องของการออกอากาศ ละครโทรทัศน์สามารถจำแนกตามรูปแบบของการนำเสนอแพร่ภาพออกอากาศได้ดังนี้

3.1 ละครชุดขนาดยาว (Series)

เป็นละครที่สร้างขึ้นมาเพื่อนำเสนอเป็นตอน ๆ โดยใช้แก่นเรื่องเดียวกัน ตัวละครชุดเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ แต่ละตอนมีการสรุปเรื่องราวในตัวเอง ตัวอย่างเช่น ละครชุดเรื่อง Friends ละครชุดเรื่อง Sex and the City ละครชุดจบในตอนนี้ หมายรวมถึง ละครประเภทตลกสถานการณ์ด้วย เช่น ละครเรื่องหุ่นไล่กา ชุมทางชีวิต บางรักซอยเก้า ตึกสามเพดานสูง เป็นต้น

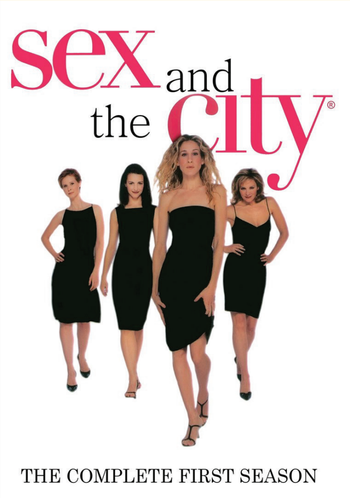

3.2 ละครเรื่องยาวหลายตอนจบ (Serial)

เป็นละครที่นำเสนอเรื่องราวต่อเนื่องกันหลาย ๆ ตอน โดยมากจะมีประมาณ 15-30 ตอน ตัวอย่างเช่น ละครเรื่อง ขมิ้นกับปูน, นางทาส, อาญารัก, ผีพยาบาท เป็นต้น

3.3 ละครชุดขนาดสั้น (Mini-series)

เป็นละครที่นำเสนอเรื่องราวต่อเนื่องกันความยาวประมาณ 3-5 ตอน ตัวอย่างเช่น ละครเรื่องอานุภาพพ่อขุนรามคำแหง ความยาว 3 ตอนจบ, สมบัติพ่อ ความยาว 4 ตอนจบ เป็นต้น

3.4 ละครชุดจบในตอน (Anthology)

เป็นละครเรื่องสั้น ๆ ที่มีตัวละครต่างชุดกัน แต่อยู่ภายใต้แนวคิดเดียวกัน มักเป็นเรื่องจบในตอน ตัวอย่างเช่น กฎแห่งกรรม, ฟ้ามีตา, มิติมืด เป็นต้น

04

แนวเรื่อง (genre) ของละครโทรทัศน์

แนวเรื่อง หรือ genre ของละครโทรทัศน์จะเป็นสิ่งที่กำหนดเป้าหมายของละครว่าจะเสนออะไรในเรื่องการให้รายละเอียดของตัวละคร บทสนทนา สถานที่เกิดเหตุต่าง ๆ (setting) มีความสัมพันธ์กับแนวเรื่องของละคร นักเขียนบทละครโทรทัศน์จำเป็นต้องรู้จักละครประเภทต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ละครโทรทัศน์

เอกสารต่างประเทศที่เกี่ยวกับสื่อโทรทัศน์โดยเฉพาะได้ใช้เกณฑ์ที่แตกต่างกันในการพยายามแบ่งแนวเรื่องของละครโทรทัศน์ อาทิ The Television Genre Book ของ G. Creeber (2001) หรือ American Television Genres ของ S.M. Kaminsky & J.H. Mahan แต่น่าสังเกตว่าการแบ่งแนวเรื่องดังกล่าวไม่สามารถใช้ได้กับการจำแนกแนวเรื่องของละครโทรทัศน์ไทย สำหรับเอกสารเกี่ยวกับสื่อโทรทัศน์ของไทยที่นั้นก็ยังไม่สามารถหาเกณฑ์ในการจำแนกแนวเรื่องของละครโทรทัศน์ได้อย่างครบถ้วน จากการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ อาทิ ถิรนันท์ อนวัชศิริวงศ์ (2551: 90) ชยพล สุทธิโยธิน และสันติ เกษมสิริทัศน์ (2550: 67-71) สามารถสรุปแนวเรื่องของละครโทรทัศน์ไทยประเภทต่าง ๆ และให้คำจำกัดความได้โดยสังเขปดังนี้

4.1 ละครชีวิต (drama)

เป็นละครที่มีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับการต่อสู้ชีวิตของตัวละครเอกอย่างเป็นเหตุเป็นผลไม่ใช่ด้วยความบังเอิญ ตัวละครมักเป็นตัวละครแบบตัวกลม มีความลึกซึ้ง คล้ายกับชีวิตคนจริง ๆ มีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย มีพัฒนาการด้านนิสัยใจคอหรือมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตของตัวละครเอก เช่น ละครเรื่ององุ่นไอรัก หาบของแม่ เป็นต้น

4.2 ละครเริงรมย์ (melodrama or soap opera)

เป็นละครเร้าอารมณ์ที่ประพันธ์ขึ้นมาเพื่อสร้างความบันเทิงเริงรมย์แก่ชีวิต ด้วยการผูกเรื่องให้ดำเนินไปอย่างสนุกสนานไม่ต้องคำนึงถึงเหตุผลมากนัก เรื่องราวที่นำเสนอมักเป็นเรื่องราวชีวิตรักความขัดแย้ง การชิงดีชิงเด่น การโต้ตอบบริภาษกัน ตัวละครมักเป็นตัวละครแบบตัวแบน มีนิสัยแบบฉบับนิยมที่ใช้ในตัวละครทั่ว ๆ ไป เช่น พระเอก นางเอก ตัวอิจฉา ตัวละครมักจะมีลักษณะคล้ายกันจนแทบเป็นสูตรสำเร็จ บทบาทที่จะกระทำสามารถคาดเดาได้ เช่น ละครเรื่องบ้านทรายทอง ดาวพระศุกร์ นางทาส อาญารัก แก้วล้อมเพชร เป็นต้น

4.3 ละครตลก (Comedy)

คือละครที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตผู้คนด้วยมุมมองความตลกขบขันแบ่งออกเป็น 2 แบบใหญ่ ๆ คือละครรักเบาสมอง (Romamtic Comedy) และ ละครตลกสถานการณ์ (Situation Comedy)

ละครรักเบาสมอง (Romamtic Comedy)

เป็นละครที่ใช้จินตนาการและความคิด สร้างสรรค์ แต่มีเหตุผลน่าเชื่อถือ เป็นเรื่องราวความรักของตัวละครเอก พระเอกนางเอกที่มีคุณสมบัติดีหล่อ สวยงามตามอุดมคติ ต้องเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ นานาในตอนต้นเรื่องแต่ก็สามารถฝ่าฟันมาได้ จนพบความสุขในตอนท้ายเรื่องเรื่องราวจะนำเสนอความสุขจากความตลกขบขันเรียกเสียงหัวเราะจากผู้ชมจากคำพูด กิริยาท่าทางด้วยความเป็นความเชย ความซื่อไร้เดียงสา หรือความไม่รู้ของ ตัวละครเอก เช่น ละครเรื่องนางสาวจริงใจกับนายแสนดีคุณชายตำระเบิดมนต์รักสายฟ้าแลบ เป็นต้น

ส่วนละครตลกสถานการณ์ (Situation Comedy)

เป็นละครที่มีความตลกที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเรื่องราวที่สับสนอลเวง ผิดฝาผิดตัวส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ การดำเนินเรื่องมักมีการสร้างตัวละครที่มีบุคลิกลักษณะเฉพาะขึ้นมา ทำให้นำไปสู่การกระทำที่ตลกขบขัน ชวนหัว ตัวอย่างละครประเภทนี้เช่น ละครเรื่องสาทรดอนเจดีย์ สามหนุ่มสามมุม บางรักซอยเก้า โคกคูนตระกูลไข่ ตึกสามเพดานสูง สงครามข้างเตา ซอยสามสยามสแควร์ เป็นต้น

4.4 ละครการต่อสู้ (Action)

หรือที่นิยมเรียกกันว่า “ละครบู๊” เป็นละครที่เน้นฉากการต่อสู้ระหว่างตัวเอกและตัวร้าย ตัวเอกจะเป็นผู้ที่มีความเก่งกล้าสามารถด้านการต่อสู้ แม้ในตอนต้นเรื่องตัวเอกอาจจะเพลี่ยงพล้ำต่อตัวร้ายแต่ก็จะเป็นฝ่ายชนะในที่สุด ละครประเภทนี้มุ่งสร้างความรู้สึกตื่นเต้นแก่ผู้ชมเพื่อติดตามชมว่าตัวเอกจะสามารถเอาชนะตัวร้ายได้อย่างไร ตัวอย่างเช่น ละครเรื่องตี๋ใหญ่ จับตายวายร้ายสายสมร เดือนเดือด เป็นต้น

4.5 ละครผี

เป็นละครที่มีเนื้อหาเรื่องราวชวนตื่นเต้น สยองขวัญ เกี่ยวข้องกับภูตผีปีศาจหรือวิญญาณ เวทย์มนตร์ความลึกลับ น่าสะพรึงกลัว การติดต่อสื่อสารข้ามภพระหว่างวิญญาณกับมนุษย์ ตัวอย่างเช่น ละครเรื่องแม่นาคพระโขนง แก้วขนเหล็ก ทายาทอสูร ปอบผีฟ้า กระสือ ห้องหุ่น สุสานคนเป็น พระจันทร์แดง ปัจจุบันมีการนำเรื่องผีมาสร้างเป็นละครแนวตลกขบขันเพื่อสร้างความสนุกสนานมากกว่าความน่ากลัว ตัวอย่างเช่น ละครเรื่องปอบ ผีขี้เหงา ผีกุ๊กกิ๊ก เป็นต้น

4.6 ละครย้อนยุค หรือที่นิยมเรียกกันว่า “ละครพีเรียด” (Period drama)

เป็นละครที่มีเนื้อหาเรื่องราวหรือฉาก (setting) เกิดขึ้นในอดีต ตัวอย่างเช่น ละครเรื่องสี่แผ่นดิน นิราศสองภพ วนิดา คือหัตถาครองพิภพ เป็นต้น

4.7 ละครอิงประวัติศาสตร์

เป็นละครที่มีเนื้อหาเรื่องราวในประวัติศาสตร์ พงศาวดาร มีตัวละครเป็นบุคคลที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ตัวอย่างเช่น ละครเรื่องพันท้ายนรสิงห์ ตากสินมหาราช กษัตริยา เป็นต้น

4.8 ละครแฟนตาซี (Fantasy)

เป็นละครที่มีเค้าโครงเรื่องหรือเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเวทมนตร์และเรื่องเหนือจริง ยอมรับสภาวะเหนือจริงและเวทมนตร์ต่าง ๆ เหมือนเป็นเรื่องปกติ บางส่วนคาบเกี่ยวกับตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน นอกจากนี้ยังสามารถแตกแขนงออกไปอีก เช่น แฟนตาซีวิทยาศาสตร์ มีเนื้อหาเกี่ยวกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์หรือโลกอนาคต แฟนตาซีเทพนิยาย แฟนตาซีฮีโร่ และแฟนตาซีสำหรับเด็ก เป็นต้น

4.9 ละครพื้นบ้าน (Folktale) หรือที่นิยมเรียกกันว่า “ละครจักร ๆ วงศ์ ๆ”

เป็นละครที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้าน เทพนิยาย เรื่องปรัมปรา เรื่องเล่าในสังคม ตัวอย่างเช่น ละครเรื่องแก้วหน้าม้า ปลาบู่ทอง ดาบเจ็ดสีมณีเจ็ดแสง เป็นต้น

4.10 ละครเพลง (Musical)

เป็นรูปแบบของละครที่นำดนตรี เพลง คำพูด และการเต้นรำ รวมเข้าด้วยกัน การแสดงอารมณ์ รวมไปถึงการดำเนินเรื่องราวที่บอกเล่าผ่านละคร ใช้คำพูด ดนตรี การเคลื่อนไหว และเทคนิคต่าง ๆ ให้เกิดความบันเทิง ตัวอย่างเช่น ละครเรื่องมนต์รักลูกทุ่ง เงิน เงิน เงิน สาวน้อยคาเฟ่ เจ้าหญิงลำซิ่ง เป็นต้น

ในปัจจุบันแนวเรื่องหรือ genre ของละครโทรทัศน์ก็ยิ่งแตกสาขาย่อยออกไปมากยิ่งขึ้นทุกที ตลอดจนเกิดการผสมข้ามสายพันธุ์ระหว่างแนวเรื่องเดิมที่มีอยู่ซึ่งเรียกว่า “ขนบ” (convention) เกิดเป็นแนวเรื่องที่มีความแปลกใหม่ แตกต่างไปจากของเดิม (invention / variation) มากมาย อาทิเช่น ละครโทรทัศน์แนว Action-Fantasy-Hero อย่างละครโทรทัศน์เรื่องเหนือมนุษย์ เป็นต้น

ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นการผสมผสานเชิงวัฒนธรรม (hybridization)
(กาญจนา แก้วเทพ, 2553: 411-414)

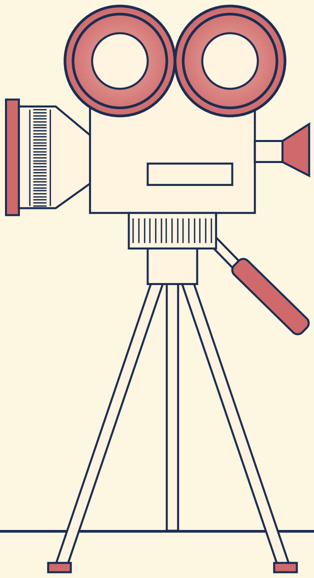

กระบวนการสร้างสรรค์บทละครโทรทัศน์

การศึกษาด้านการสื่อสารนั้นมักจะมีการศึกษาในมิติของแนวเรื่องหรือ genre แฝงอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เนื่องจากจะช่วยให้เข้าใจว่าผลงานสื่อนั้นเป็นประเภทอะไร (what texts are) ผลงานประเภทนั้นถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไร (what they are created) และผลงานประเภทนั้นทำบทบาทหน้าที่อะไรต่อผู้รับสาร (how they function for audiences) อันนำไปสู่ความเข้าใจสื่อนั้นอย่างถ่องแท้

นักเขียนบทละครโทรทัศน์จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดในการสร้างสรรค์บทละครโทรทัศน์ไม่เช่นนั้นก็จะไม่สามารถใช้สมรรถนะพื้นฐานของสื่อโทรทัศน์เพื่อสื่อสารกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการผลิตและแพร่ภาพออกอากาศสู่ประชาชนผู้ชมได้ แนวคิดการสร้างสรรค์บทละครโทรทัศน์ได้แก่ ขั้นตอนในการสร้างสรรค์บทละครโทรทัศน์ ภาษาโทรทัศน์และการประกอบสร้างภาพของละครโทรทัศน์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

01

ขั้นตอนในการสร้างสรรค์บทละครโทรทัศน์

คำว่า "ขั้นตอนการสร้างสรรค์บทละครโทรทัศน์" ในที่นี้ หมายถึง ขั้นตอนการสร้างสรรค์ก่อนการผลิต (Pre-production) นับตั้งแต่สถานีโทรทัศน์มีเวลาออกอากาศและมอบหมายให้ดำเนินการสร้างสรรค์ละครมาเสนอเพื่อพิจารณาต่อไป ชยพล สุทธิโยธิน และสันติ เกษมสิริทัศน์ (2550: 73-75) ได้กล่าวถึงการสร้างสรรค์ละครโทรทัศน์มีขั้นตอนใหญ่ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การสร้างสรรค์เรื่อง (Story)

การสร้างสรรค์เรื่อง เป็นการคิดเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำเป็นละครประกอบด้วยการคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับประเภทเรื่องหรือแนวเรื่อง (genre) แก่นเรื่องหรือแนวคิดของเรื่อง (theme) การวางลักษณะตัวละคร (character) และ การคิดโครงเรื่อง (plot) การสร้างสรรค์เรื่องนำไปสู่บทโทรทัศน์ 2 ประเภท ซึ่งอิงที่มาของเรื่อง ได้แก่

1.1.1 บทละครโทรทัศน์ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ (original script) เป็นเรื่องที่นักเขียนบทแต่งเรื่องขึ้นมาใหม่ และเขียนเป็นบทละครโทรทัศน์เลย เช่น บทละครโทรทัศน์เรื่องสุริยานีไม่ยอมแต่งงานเหนือมนุษย์

1.1.2 บทละครโทรทัศน์แบบดัดแปลง (adapted script) เป็นเรื่องที่นักเขียนบทนำมาจากนวนิยาย ภาพยนตร์ หรือกระทั่งละครวิทยุ แล้วนำมาเขียนขึ้นเป็นบทละครโทรทัศน์ โดยหลักสำคัญในการดัดแปลงคือต้องยึดแก่นเรื่อง อารมณ์ของเรื่องเดิมเอาไว้ เช่น บทละครโทรทัศน์เรื่องคู่กรรม มนต์รักลูกทุ่ง เงินปากผี

ผู้สร้างสรรค์จะคิดตั้งแต่จะทำละครประเภทใด แนวเรื่องอะไร ทำให้ผู้ชมกลุ่มใดดู จุดขายอยู่ตรงไหน ความสนุกที่ชวนให้ติดตามคืออะไร ทำแล้วจะขายได้หรือไม่ ทำอย่างไรจะถูกใจผู้ชม เมื่อทบทวนความคิดหลายครั้งจนกระจ่างใจแล้ว จึงเขียนร่างความคิดของตนลงไปเป็นลายลักษณ์อักษร นับตั้งแต่การเขียนถึงตัวเอก ลักษณะตัวละคร ปมขัดแย้ง เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากความขัดแย้ง แล้วจึงพัฒนาโครงเรื่องขึ้นมาเป็นเรื่องย่อขนาดสั้น (synopsis) และเรื่องย่อขนาดยาว (scenario)

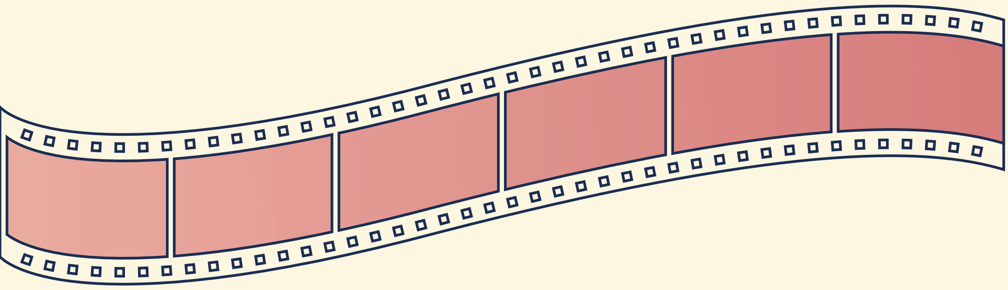

1.2 การวางทรีตเมนต์ (Treatment)

การเขียนทรีตเมนต์ เป็นการนำความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในสมองแสดงออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรมด้วยการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งเมื่อได้อ่านแล้วจะทำให้จินตนาการเห็นมองภาพรายการได้ใกล้เคียงกับเรื่องที่จะนำเสนอมากที่สุด ซึ่งมีประโยชน์ต่อการวางแผนและดำเนินงานขั้นต่อไป ทีมงานฝ่ายอื่น ๆ สามารถนำไปใช้เตรียมงานในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบได้ เช่น ฝ่ายฉากใช้ทรีตเมนต์ไปออกแบบฉาก ฝ่ายเสื้อผ้าใช้ทรีตเมนต์ไปออกแบบจัดหาเสื้อผ้านักแสดง ฝ่ายสถานที่ใช้ทรีตเมนต์ไปจัดหาสถานที่ถ่ายทำที่เหมาะสมกับเรื่อง

การเขียนทรีตเมนต์มีจุดมุ่งหมายที่จะสื่อสารให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วม หรือมีประสบการณ์ร่วมไปกับเรื่องราวของละครที่กำลังสร้างสรรค์อยู่ ช่วยให้เข้าใจแนวเรื่อง แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ทิศทางการดำเนินเรื่อง ท่วงทำนองหรืออารมณ์ของเรื่อง (style/tone) และวิสัยทัศน์ส่วนตัว (vision) เป็นต้น การเขียนทรีตเมนต์จึงเป็นการเขียนแสดงลำดับการนำเสนอเรื่องราวของละครโดยย่อ และเป็นการเขียนระบุเหตุการณ์ที่จะปรากฏในละครประกอบด้วยตัวละคร การกระทำ ฉากหรือสถานที่เกิดเหตุการณ์โดยมีการจัดลำดับการนำเสนออย่างเหมาะสมตามแบบละคร โดยทั่วไปแล้ว ทรีตเมนต์แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ทรีตเมนต์รวมของละครทุกตอน และทรีตเมนต์ของละครแต่ละตอน

1.2.1 ทรีตเมนต์รวมของละครทุกตอน กรณีที่เป็นละครเรื่องยาวหลายตอนจบ จะกำหนดรายละเอียดของละครทุกตอน โดยวางแผนในภาพรวมก่อนว่า ตั้งแต่ตอนแรกจนถึงตอนสุดท้ายในแต่ละตอนจะมีเนื้อหาอย่างไร จะดำเนินเรื่องอย่างไร ตอนที่เท่าไรจะเป็นการปูพื้นเรื่อง ความขัดแย้งจะอยู่ที่ใด ปมปัญหาของเรื่องจะอยู่ที่ตอนใด จุดหักเหของเรื่อง (plot point) จะอยู่ที่ใด ความขัดแย้งสูงสุดจะอยู่ที่ตอนใด ไคลแมกซ์ (climax) จะอยู่ที่ตอนใด เรื่องราวจะคลี่คลายลง (falling action/resolution) อย่างไร ที่ตอนใด ตอนจบของละครจะเป็นอย่างไร จะอยู่ที่ตอนใด โดยสรุปแล้วเรื่องราวจะจบลงอย่างไร (denouement) เมื่อได้ภาพรวมแล้วจากนั้นก็จะเขียนทรีตเมนต์ของแต่ละตอนให้ครบทุกตอน โดยการเขียนแสดงโครงเรื่องแสดงเหตุการณ์ ตัวละครและฉาก

1.2.2 ทรีตเมนต์ของละครแต่ละตอน เป็นการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินเรื่องในตอนนี้ว่าจะมีโครงเรื่อง (plot) อย่างไร มีตัวละครอะไรบ้าง มีฉากอะไรบ้างจำนวนกี่ฉาก ความขัดแย้งของเรื่องคืออะไร ไคลแมกซ์ (climax) ของตอนมีหรือไม่ ถ้ามีจะเป็นอย่างไร การแบ่งช่วงของการนำเสนอตามการพักโฆษณาที่เรียกว่าเบรก (break) จะแบ่งออกเป็นกี่เบรก ซึ่งโดยทั่วไปแล้วละครความยาว 2 ชั่วโมงจะแบ่งออกเป็น 7 เบรก แต่ละเบรกจะมีอะไรบ้าง ตอนเบรกสุดท้ายของละครจะจบลงอย่างไร เพื่อให้ผู้ชมติดตามชมละครต่อตอนต่อไป

โดยทั่วไปแล้วการเขียนทรีตเมนต์จะใช้เขียนในภาพบทสนทนาบ่งบอกถึงมิติของฉาก และตัวละครซึ่งจะเป็นการแสดงถึงการสร้างปัญหาในโครงสร้างของละคร (dramatic structure) เช่น เหตุการณ์ ความขัดแย้ง ควรพยายามเขียนให้เห็นภาพมากที่สุด โดยใช้ศัพท์ที่แสดงให้เห็นภาพได้ (visual term)

1.3 การเขียนบท (Script writing)

งานสร้างสรรค์ละครไม่ได้จบลงเพียงแค่การวางแผนเท่านั้น หากแต่ผู้สร้างสรรค์จะต้องเขียนบทละครสำหรับนำไปถ่ายทำเป็นละครโทรทัศน์ แม้จะมีบทประพันธ์แล้วแต่ก็ไม่สามารถนำไปถ่ายทำได้ เพราะบทประพันธ์เน้นที่การบรรยายด้วยตัวอักษรและคำพูดบทสนทนาของตัวละคร ผู้อ่านต้องจินตนาการไปตามเรื่องราวตามตัวอักษร แต่ละครโทรทัศน์มีภาพแสดงให้เห็นด้วย กล่าวคือมีภาพของการกระทำของตัวละคร ฉาก สถานที่ เวลา ให้เห็นด้วย ซึ่งเป็นวิธีการสื่อสารตามแบบของสื่อโทรทัศน์ บทละครถือว่าเป็นหัวใจสำคัญและเป็นคัมภีร์ของการผลิตรายการละครโทรทัศน์เพราะหากไม่มีบทละครโทรทัศน์ให้ผู้ร่วมงานศึกษากันก่อนแล้วจะไม่สามารถทำงานอื่น ๆ ได้เลย (ปนัดดา ธนสถิตย์, 2531)

บทละครเป็นรูปแบบงานเขียนที่ต่างจากนวนิยาย เพราะจุดประสงค์การเขียนมีไว้เพื่อนำออกแสดงเป็นหลัก บทละครจึงมีรูปแบบเฉพาะตนเนื่องจากเขียนขึ้นเพื่อแสดงเหตุการณ์การกระทำ บทสนทนาของตัวละครในเรื่องจึงเป็นส่วนประกอบสำคัญของบทละคร นอกจากนี้ละครต้องแบ่งเป็นองก์หรือฉาก อีกทั้งผู้เขียนต้องบรรยายฉากและส่วนประกอบ เครื่องประดับฉากพอสมควรเพื่อสร้างภาพพจน์ได้ดี องค์ประกอบที่สำคัญของบทละคร ได้แก่

1.3.1 โครงเรื่อง หมายถึงการลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละครอย่างมีเหตุผล และมีจุดหมายปลายทางคือมีทั้งตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบของเรื่อง การวางโครงเรื่องเป็นการวางแผน หรือกำหนดชะตาชีวิตของตัวละครแต่ละตัว ว่าจะมีเรื่องราว การกระทำ อุปสรรคปัญหาและบทสรุปของชีวิตอย่างไร โครงเรื่องที่ดีต้องมีความสมเหตุสมผลในตัวเอง มีความสมบูรณ์ในตัวเอง เรื่องราวที่เกิดขึ้นในฉากหนึ่งต้องมีความสัมพันธ์หรือสืบเนื่องมาจากฉากอื่น ๆ

1.3.2 ตัวละครและการวางลักษณะนิสัยตัวละคร ตัวละครคือผู้กระทำเรื่องราวต่าง ๆ และได้รับผลการกระทำดังกล่าว ตัวละครที่ดีต้องมีพัฒนาการ มีการเปลี่ยนแปลงทางความคิด อุปนิสัยใจคอตลอดจนทัศนคติต่อเรื่องราวต่าง ๆ แต่ต้องมีความสมเหตุสมผล ไม่ขัดความเป็นจริง โดยสามารถแบ่งตัวละครเป็น 2 ประเภทที่เห็นได้ชัดคือตัวละครแบบตัวแบนและตัวละครแบบตัวกลม

ก. ตัวละครแบบตัวแบน เป็นตัวละครที่มีด้านเดียว มีนิสัยแบบฉบับนิยมที่ใช้ในตัวละครทั่ว ๆ ไป เช่น พระเอก นางเอก ตัวอิจฉา ตัวละครเหล่านี้ไม่ว่าจะไปปรากฏในเรื่องไหน มักจะมีลักษณะคล้ายกันจนแทบเป็นสูตรสำเร็จ บทบาทที่จะกระทำสามารถคาดเดาได้

ข. ตัวละครแบบตัวกลม เป็นตัวละครที่มีความลึกซึ้งเข้าใจยากกว่าตัวละครแบบตายตัวจะคล้ายคนจริง ๆ มีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย ตัวละครประเภทนี้มีพัฒนาการด้านนิสัยใจคอหรือมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต

1.3.3 ความคิดหรือแก่นของเรื่อง ความคิดหรือแก่นเรื่องคือสาระหรือข้อคิดหรือแนวปรัชญาที่บทละครแต่ละเรื่องจะนำเสนอต่อผู้ชม ความคิดดังกล่าวนอกจากบอกให้ทราบถึงจุดมุ่งหมายของบทละครแล้วยังเป็นข้อคิดที่ผู้ชมสามารถเก็บไว้ใช้เป็นประโยชน์แก่ตนเองด้วย

1.3.4 การใช้ภาษา การใช้ภาษาเป็นศิลปะของการถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดของผู้ประพันธ์ออกมาทางคำพูดของตัวละครหรือบทเจรจา โดยต้องเป็นภาษาพูดไม่ใช่ภาษาเขียนเพราะบทละครเขียนขึ้นเพื่อการแสดง

1.3.5 เพลง บทเพลงที่ดีควรจะส่งเสริมเรื่องราวของตัวละคร เพื่อเสริมสร้างเรื่องราวและนิสัยตัวละครเท่านั้น ไม่ควรใช้เพื่อเป็นการคั่นเวลา

1.3.6 ภาพ สิ่งสำคัญที่ลืมไม่ได้คือบทละครเขียนเพื่อการแสดง ไม่ใช่เพื่อการอ่านความดีเด่นของบทละครจึงไม่ได้อยู่ที่คำพูดของตัวละครที่พิมพ์ไว้บนหน้ากระดาษเพียงอย่างเดียว หากยังมีอย่างอื่น เช่น บทบาทของตัวละครที่สามารถแสดงออกมาให้เห็นด้วยใบหน้า ท่าทาง และจังหวะของการเคลื่อนไหวที่แนบเนียนจะเพิ่มอรรถรสให้แก่ละครได้เป็นอย่างมาก

บทละครโทรทัศน์ยังแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือบทสำหรับการถ่ายทำแบบสมบูรณ์ (shooting script) คือบทที่ประกอบไปด้วย ท่าทางกิริยาของตัวละครที่ต้องแสดง บทสนทนา แสง และเสียง (เสียงบรรยายและเสียงเพลงประกอบ) รายละเอียดของมุมกล้อง ระยะการถ่ายภาพ ตลอดจนภาพที่เกิดจากการเคลื่อนกล้อง และบทสำหรับการถ่ายทำแบบกึ่งสมบูรณ์ (semi-shooting script) คือบทที่บอกแต่เพียงว่ามีบทสนทนาอะไรบ้าง และตัวละครแต่ละตัวจะต้องแสดงกิริยาท่าทาง อารมณ์และความรู้สึกอย่างไรไม่กำหนดรายละเอียดของภาพไว้ แต่ก็มักจะกำหนดเฉพาะช็อตที่สำคัญ เช่น ช็อตเริ่มต้นและช็อตจบในแต่ละฉาก และช็อตที่ต้องการสื่อความหมายเป็นพิเศษ ส่วนที่ไม่ได้ระบุก็ให้ผู้กำกับภาพตัดสินใจในระหว่างการถ่ายทำ

ในปัจจุบัน บทละครโทรทัศน์ที่ถูกเขียนขึ้น มักเป็นบทแบบกึ่งสมบูรณ์เสียเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีผู้กำกับรายการคอยดูแล ควบคุมด้านรายละเอียดของมุมภาพอยู่แล้ว นักเขียนบทจึงไม่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องในส่วนนี้ นอกจากในบางฉากที่ต้องการเน้นเกี่ยวกับมุมภาพที่สำคัญ ๆ นักเขียนบทก็อาจกำหนดไปเฉพาะในฉากนั้นก็ได้

ส่วนประกอบของบทละคร

บทละครโทรทัศน์ทุกเรื่องจะมีลักษณะเป็นตอนหนึ่งเรื่องอาจมีความยาวกี่ตอนก็ได้แล้วแต่เนื้อหา และ วิธีการของนักเขียนบท นอกจากนั้น ในหนึ่งตอนยังประกอบไปด้วยฉากจำนวนหลาย ๆ ฉากอีก โดยในแต่ละฉากจะแสดงให้ทราบถึงเรื่องที่เป็นที่มาและที่ไปของเรื่องในส่วนย่อยที่สุดของบทคือในแต่ละฉากนั้นประกอบไปด้วยองค์ประกอบดังนี้

1. เลขที่ฉาก

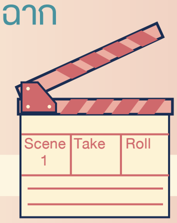

เป็นส่วนที่แสดงให้ทราบว่าฉากที่กำลังเขียน กำลังอ่าน หรือกำลังแสดง เป็นฉากที่เท่าไหร่ของในตอนนั้นเพื่อผู้อ่านจะได้ลำดับก่อนหลังถูกว่าฉากไหนอยู่ก่อนหรือหลัง

2. สถานที่

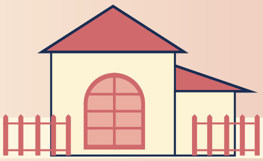

บทละครแต่ละฉากจะต้องระบุสถานที่ให้ชัดเจน ว่าเป็นที่ที่ใด เช่น ห้องรับแขกบ้านพระเอก, ห้องกินข้าวบ้านนางเอก, หรือ สวนดอกไม้สวย ๆ เป็นต้น

3. เวลา

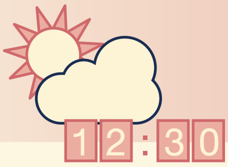

นอกจากสถานที่แล้ว นักเขียนบทยังต้องระบุเวลาให้ชัดเจนเพื่อเวลาไปถ่ายทำผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้ทำงานออกมาได้ถูกต้องตามเนื้อหาของเรื่อง

4. รายชื่อตัวละคร

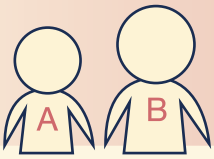

ในบททุก ๆ ฉาก ต้องมีการระบุรายชื่อตัวละครที่แสดงในฉากนั้น ๆ
เพื่อเป็นการบอกผู้อ่านให้ได้ทราบว่าบทละครในฉากนี้จะมีตัวละครตัวใดบ้าง นอกจากนั้นยังช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องจะได้สะดวกในเวลาเตรียมงานเพื่อนัดคิวผู้แสดงอีกด้วย

5. บทสนทนา

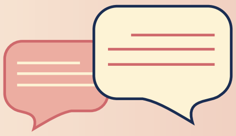

ส่วนนี้จัดเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดของในแต่ละฉาก
เพราะบทสนทนาจะบอกให้ทราบถึงเรื่องราว ความเป็นมาของเรื่อง ตลอดจนการกระทำบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยของตัวละครทุกตัวในเรื่อง

6. กิริยาของตัวละคร

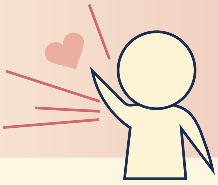

การเขียนบทจะมีการระบุกิริยาของตัวละครทุก ๆ ตัวที่มีอยู่ในฉากนั้น ว่าใคร ทำอะไรอย่างไรบ้าง

02 ภาษาโทรทัศน์และการประกอบสร้างภาพ

ในฐานะที่โทรทัศน์เป็นสื่อทางตา (visual medium) การนำเสนอบทละครโทรทัศน์จะสามารถสื่อศิลปะการแสดงถึงผู้ชมได้ก็ด้วยภาษาของโทรทัศน์ ซึ่งเป็นภาษาอิเล็กทรอนิกส์เช่นเดียวกับภาพยนตร์ แต่ธรรมชาติของผู้รับสารจะชมละครโทรทัศน์ที่บ้านแตกต่างจากผู้ชมภาพยนตร์ในโรง ซึ่งมีลักษณะเป็นผู้ชมที่มีความตั้งใจและถูกกำหนดให้ชม (captive audience)

ภาษาของโทรทัศน์คือภาษาสำหรับสื่อสารไปยังผู้ชมโทรทัศน์เพื่อบอกบางสิ่งแก่ผู้รับด้วยเนื้อหา ท่วงทำนอง จังหวะ ความงามของถ้อยคำที่ผูกเข้าด้วยกันหรือประกอบเข้าด้วยกันอย่างมีชั้นเชิงทางศิลปะ ภาษาของโทรทัศน์มักสื่อด้วยภาพเคลื่อนไหวเป็นหลัก โดยจะต้องมีคุณค่าในการสื่อ "สาร" ไปยังผู้ชมให้ผู้ชมเข้าใจและพึงพอใจเนื้อหาสาระหรือเรื่องราวที่ผู้ส่งสื่อออกไป พร้อม ๆ กับรู้สึกชื่นชมในสุนทรียภาพที่ได้รับ

ผู้สร้างสรรค์บทละครโทรทัศน์จำเป็นต้องมีความรู้เรื่องภาษาของภาพเคลื่อนไหว และมีความแม่นยำเกี่ยวกับหน่วยของภาพต่าง ๆ เช่น

ภาพนิ่ง 1 ภาพที่ปรากฏในจอโทรทัศน์
เรียกว่า "1 เฟรม" (frame)

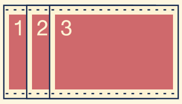

หลาย ๆ ภาพซึ่งมีความต่อเนื่อง
รวมกันเป็น "1 ช็อต" (shot)

ซึ่งช็อตหนึ่งนับตั้งแต่เริ่มกดชัตเตอร์
ไปจนถึงปล่อยชัตเตอร์
หลาย ๆ ช็อต รวมกันเป็น "1 ฉาก" (scene)

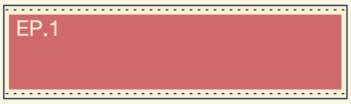

หลาย ๆ ฉากรวมกัน
เป็น "1 ตอน" (sequence)
หรือ "1 องก์" (act)

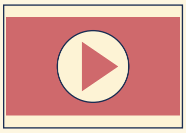

หลาย ๆ ตอนรวมกันเป็น "1 เรื่อง" หรือ "1 รายการ" (story / programme)
หรืออาจจบภายในตอนก็ได้ ขึ้นอยู่กับแต่ละรายการ

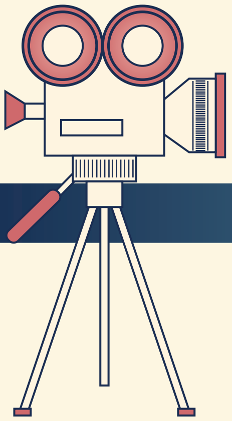

การประกอบสร้างภาพให้สื่อความหมายในการสร้างสรรค์ รายการโทรทัศน์นั้นเกิดจาก 4 ส่วนหลัก คือ

การใช้มุมกล้อง → ระยะการถ่าย → การเคลื่อนที่ของกล้อง → การตัดต่อ-ลำดับภาพ

ซึ่งเป็นส่วนที่นักเขียนบทโทรทัศน์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ภาพดังที่ต้องการ ดังต่อไปนี้

2.1 ภาพที่เกิดจากมุมกล้อง (camera angle)

ภาพที่เกิดจากมุมกล้องคือภาพที่เกิดจากการกำหนดให้กล้องถ่ายตั้งอยู่มุมไหน จะเก็บภาพในลักษณะมุมมองใดจึงจะสื่อความหมายได้ตามต้องการ มุมกล้องทั่ว ๆ ไปได้แก่

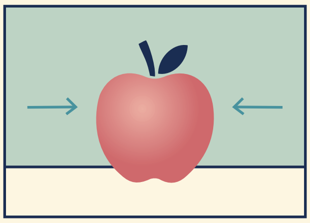

ระดับสายตา แทนสายตา

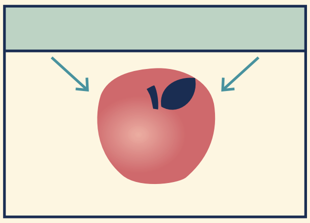

มุมสูง (high angle)

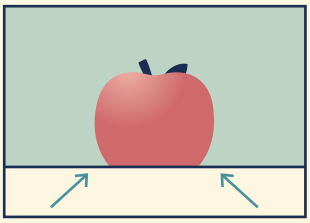

มุมต่ำหรือมุมเงย (low angle)

2.2 ภาพที่เกิดจากระยะการถ่าย (image size / type of shot)

ภาพที่เกิดจากระยะการถ่าย ได้แก่ ภาพที่เกิดจากการกำหนดสิ่งของหรือคนที่ถูกถ่ายว่าจะให้อยู่ใกล้หรือไกลแค่ไหน   ขนาดของภาพที่แตกต่างกันย่อมสื่อความหมายต่างกันขนาดภาพที่เห็นกันโดยทั่วไปในโทรทัศน์และภาพยนตร์ ได้แก่

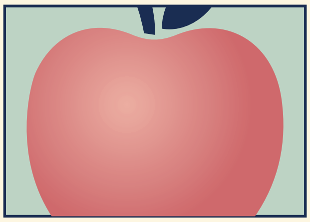

ระยะใกล้มาก หรือ ECU
(Extreme Close-Up) หรือ
BC (Big Close-Up)

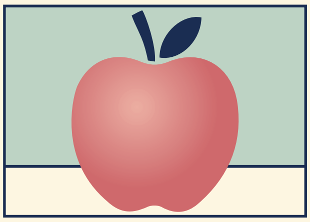

ระยะใกล้ หรือ CU
(Close-Up)

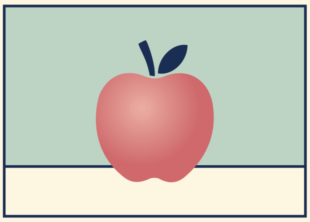

ระยะปานกลาง หรือ MS
(medium Shot)

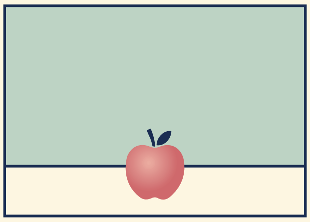

ระยะไกล หรือ LS
(Long Shot)

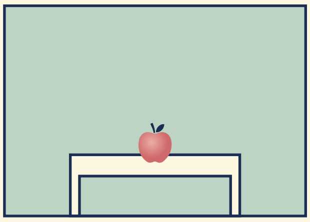

ระยะไกลมาก หรือ ELS
(Extreme Long Shot)

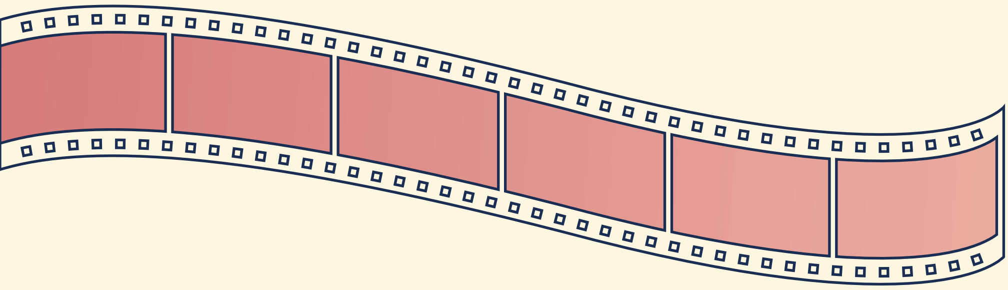

2.3 ภาพที่เกิดจากการเคลื่อนที่ของกล้อง

ในการถ่ายบางช็อตสามารถเปลี่ยนขนาดภาพหรือมุมกล้องได้อย่างต่อเนื่องโดยที่กล้องยังติดอยู่ที่ฐานกล้อง ภาพเคลื่อนไหวในลักษณะนี้ที่เราคุ้นเคย ได้แก่

- แพน (Pan) คือการเคลื่อนที่ในแนวระนาบ
- ทิลท์ (Tilt) คือการเคลื่อนที่กล้องในลักษณะเอียง
- ซูมอิน-ซูมเอาท์ (Zoom-in, Zoom-out) คือการทำให้ชัดหรือเบลอ
- ดอลลี่อิน-ดอลลี่เอาท์ (Dolly-in, Dolly-out) คือการเคลื่อนที่เข้าหาหรือออกจากสิ่งที่ถ่าย

เป็นต้น

2.4 ภาพที่เกิดจากการตัดต่อ-ลำดับภาพ (editing)

เมื่อถ่ายทำแต่ละช็อต หลาย ๆ ช็อตแล้ว สามารถตัดต่อลำดับภาพได้ในหลายลักษณะด้วยกัน ได้แก่

- ตัด (Cut)
- เฟด (Fade) คือการจางภาพ
- ดิสโซลฟ์ (Dissolve) คือการหลอมภาพ
- ซูเปอร์อิมโพสต์ (Super-impose) คือการซ้อนภาพ
- ไวพ์ (Wipe) คือการกวาดภาพ

เป็นต้น

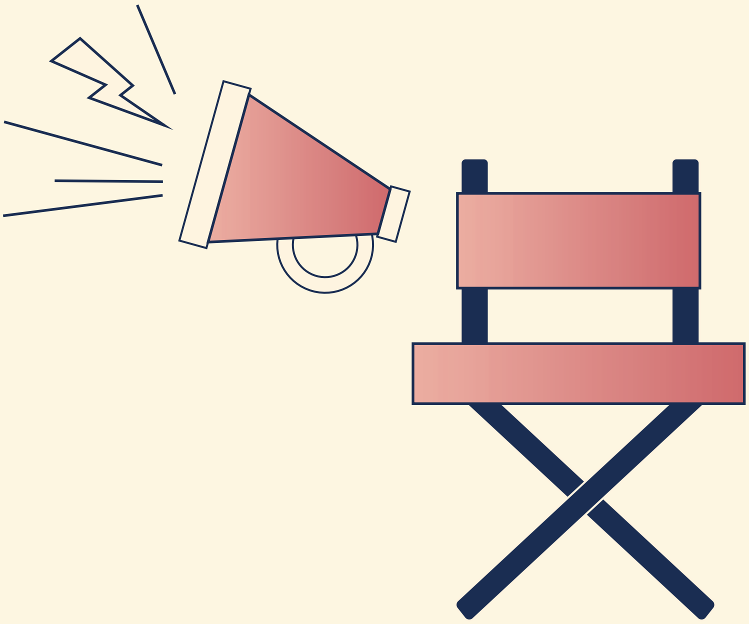

03 องค์ประกอบของบทละครโทรทัศน์

หลังจากที่เขียนบทละครโทรทัศน์เสร็จแล้ว ในทางปฏิบัติจะส่งให้ฝ่ายพิจารณาบทของสถานีหรือฝ่ายพิจารณาบทของบริษัทผู้ผลิตรายการตรวจสอบก่อน ว่ามีแก้ไขส่วนใดหรือไม่ ถ้าไม่มีแก้ไขก็ส่งไปยังฝ่ายผลิตรายการ (production department) ได้ทันที และอาจมีการประชุมร่วมระหว่างฝ่ายสร้างสรรค์กับฝ่ายผลิตเพื่อสื่อสารเรื่องละครให้เข้าใจตรงกันเสียก่อน โดยเฉพาะผู้กำกับการแสดงที่รับผิดชอบในเรื่องราวที่จะนำเสนอทั้งหมด จะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจมากที่สุด เพราะต้องเป็นผู้ตีความเรื่องตามบทแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นภาพและเสียง ดังนั้นผู้สร้างสรรค์บทละครโทรทัศน์จะต้องชี้แจงแนวคิด จุดมุ่งหมาย การดำเนินเรื่องของละครให้ที่ประชุมทราบโยละเอียดก่อนที่จะนำไปผลิตรายการ

เมื่อได้เรื่อง (Story) ที่จะนำมาสร้างสรรค์เป็นบทละครโทรทัศน์แล้ว ต้องวิเคราะห์โดยการแยกองค์ประกอบของเรื่องนั้นออกมาอย่างละเอียดเพื่อความเข้าใจเรื่องราวอย่างถ่องแท้ซึ่งองค์ประกอบของเรื่องที่สำคัญต่อการวิเคราะห์ก่อนลงมือเขียนบทละครโทรทัศน์ ได้แก่ แก่นเรื่อง (Theme), โครงเรื่อง (plot), ตัวละคร (character), ความขัดแย้ง (conflict), ฉาก (setting) และมุมมอง (point of view)

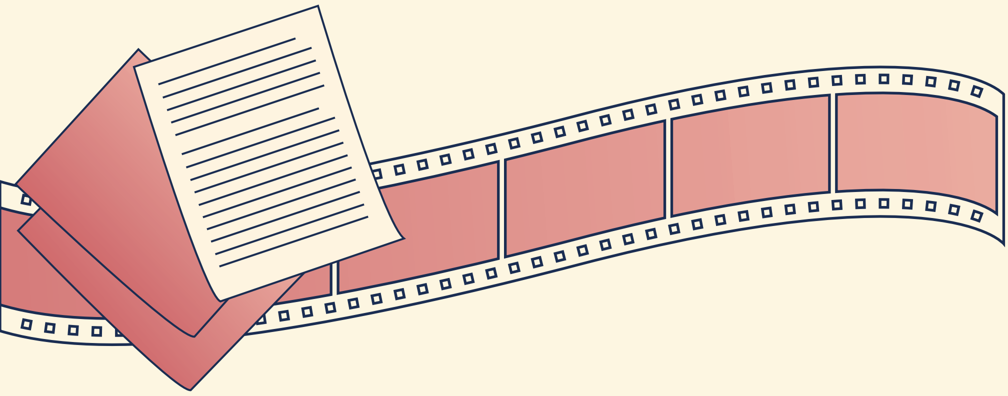

3.1) แก่นเรื่อง (Theme)

หมายถึงแนวคิดสำคัญของเรื่องที่จะเขียนบทละครโทรทัศน์ เปรียบเสมือนกระดูกสันหลังของเรื่อง ที่เป็นแกนกลางให้เหตุการณ์และแนวคิดย่อยต่าง ๆ เกาะเกี่ยวสอดร้อยกันเป็นเรื่องราว ซึ่งความคิดสำคัญนั้น มักจะปรากฏอยู่ตั้งแต่ชื่อเรื่องแล้ว การวิเคราะห์แก่นเรื่องจะทำให้นักเขียนบทรู้ว่าเรื่องที่ตนจะเขียนนั้นต้องเน้นไปในเรื่องใด ตัวละครที่เกาะเกี่ยวกันอยู่ในฉากต่าง ๆ ล้วนแสดงให้เห็นถึงความคิดสำคัญดังกล่าวนั้นอย่างไร

3.2) โครงเรื่อง (plot)

หมายถึงเค้าโครงของเรื่องที่เรียงลำดับว่าเรื่องเริ่มต้นที่เหตุการณ์ใด ต่อไปเป็นเหตุการณ์ใด และจบลงด้วยเหตุการณ์ใด เมื่อนำเหตุการณ์มาเรียงลำดับกันก็จะได้โครงเรื่อง ทั้งนี้โครงเรื่องที่ดีจะต้องมีความเป็นเหตุเป็นผล เหตุการณ์ต้นต้องเป็นผลทำให้เกิดเหตุการณ์ตามมา เหตุการณ์ที่นำมาร้อยเรียงต่อเนื่องกันนั้นควรจะมีปมขัดแย้ง (conflict) เพื่อทำให้เรื่องราวมีความสนุก มีจุดวิกฤต (crisis) ให้ตัวละครได้แก้ไข และเอาชนะอุปสรรคต่างๆให้ได้ จุดวิกฤตจะพัฒนาปมความยุ่งยากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้ชมจะได้รู้สึกตื่นเต้นและเอาใจช่วยตัวละคร จนกระทั่งถึงจุดสุดยอดของเรื่อง (climax) หลังจากนั้นเรื่องจึงค่อยคลี่คลายไป การวิเคราะห์โครงเรื่องจะทำให้นักเขียนบทเห็นความต่อเนื่องของเหตุการณ์และการพัฒนาเหตุการณ์ให้มีความเข้มข้นขึ้นเพื่อผู้ชมจะได้ติดตามละครโทรทัศน์เรื่องนั้นอย่างสนุกสนาน

3.3) ตัวละคร (Character)

คือผู้ที่มีบทบาทในเรื่องทำให้เรื่องราวดำเนินไป ตามปกติแล้วเรื่องเล่าของไทยมักให้ความสำคัญกับตัวละคร โดยมีตัวละครเป็นศูนย์กลางของเรื่อง ผู้ชมละครโทรทัศน์จะให้ความสนใจว่าตัวละครจะมีชีวิตอย่างไร จะเผชิญกับอุปสรรคและจัดการแก้ปัญหาอย่างไร และจบลงด้วยความสุขหรือความทุกข์อย่างไร ตัวละครจะได้รางวัลหรือการลงโทษในตอนท้ายของเรื่องอย่างไร

การวิเคราะห์ตัวละครนั้น นอกจากนักเขียนบทละครโทรทัศน์จะต้องพิจารณาลักษณะนิสัยของตัวละครแล้ว ยังต้องค้นหาว่าตัวละครใดเป็นตัวละครหลักของเรื่อง หรือเป็นตัวละครลำดับที่ 1 (First character) ตัวละครลำดับถัดไปเป็นใคร เรียงตามลำดับความสำคัญ ทั้งนี้เพราะตัวละครลำดับต้น ๆ คือตัวละครสำคัญ เหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องจะต้องเกี่ยวพันกับตัวละครกลุ่มนี้ และประการสำคัญตัวละครทุกตัวจะต้องมีความมุ่งหวัง หรือมีแรงปรารถนาซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เนื่องจากแรงปรารถนาจะเป็นแรงผลักดันให้ตัวละครกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยเหตุนี้เอง นักเขียนบทละครโทรทัศน์จึงต้องคำนึงอยู่เสมอว่า ผู้ชมละครโทรทัศน์จะสนใจตัวละครมากกว่าองค์ประกอบอื่น ๆ ตัวละครที่มี ‘พลัง’ จะทำให้เนื้อเรื่องของละครโทรทัศน์มี ‘พลัง’ และ ‘ความน่าสนใจ’ ให้ติดตาม

3.4) ความขัดแย้ง (conflict)

หมายถึงความไม่ลงรอยกันของตัวละครทั้งบุคคลหรือกลุ่มในด้านความต้องการ ความปรารถนา ความคิดหรือผลประโยชน์ซึ่งก่อให้เกิดสถานการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง โดยความขัดแย้งอาจแบ่งได้ถึง 6 ประเภทด้วยกันคือ

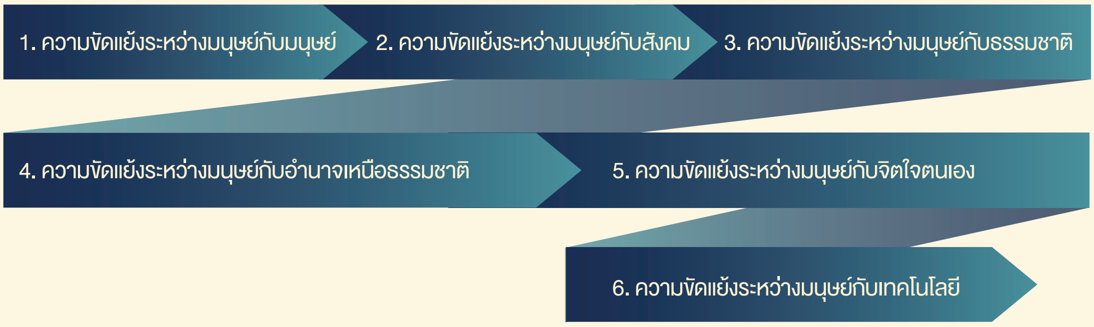

โครงเรื่องที่มีความขัดแย้งมากย่อมนำมาสู่ปมปัญหาในเรื่อง ทำให้ละครมีความเข้มข้นขึ้น หากบทละครโทรทัศน์เรื่องใดดำเนินไปโดยปราศจากความขัดแย้ง ละครก็จะขาดความรู้สึกร่วมกับผู้ชม ทำให้ขาดความรู้สึกลุ้นไปกับตัวละครด้วย

3.5) ฉาก (setting)

หมายรวมถึงเวลา สถานที่ และบรรยากาศที่อยู่ในช่วงเวลาและสถานที่นั้น ด้วยเหตุนี้ฉากจึงรวมถึงวิถีชีวิตของผู้คน อุปกรณ์ต่าง ๆ สภาพของบ้านเมือง การแต่งกาย และทุกสิ่งทุกอย่าง ฉากจะทำให้ผู้ชมละครโทรทัศน์เชื่อว่าละครเรื่องนั้นมีความสมจริงมากน้อยเพียงใด นักเขียนบทละครโทรทัศน์จึงต้องวิเคราะห์ฉากในเรื่องที่ตนจะต้องเขียนเป็นบทละครโทรทัศน์ให้ได้ว่าฉากหลักของเรื่องคือฉากใด เกิดขึ้นในยุคสมัยใด เนื่องจากยุคสมัยจะทำให้เป็นจุดกำหนดการออกแบบเสื้อผ้า การจัดหาสถานที่ การหาอุปกรณ์ประกอบฉาก ภาษาที่ตัวละครใช้พูดจากัน เพลงประกอบที่สอดคล้องกับยุคสมัยเป็นต้น

3.6) มุมมอง (point of view)

หมายถึง บทละครโทรทัศน์เรื่องนั้นเล่าในมุมมองของใคร ใครเป็นผู้เล่าหรือ ‘มอง’ เหตุการณ์นั้นอยู่ แล้วถ่ายทอดมาเป็นเรื่องเล่า การพิจารณาถึงมุมมองก็คือการพิจารณาว่าใครเป็นผู้เล่าเรื่องนั้นนั่นเอง บทละครโทรทัศน์บางเรื่องเล่าโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 โดยใช้ ‘ฉัน’ ‘ผม’ หรือ ‘ข้าพเจ้า’ เป็นผู้เล่าเรื่อง การเลือกผู้เล่าเรื่องเช่นนี้ หากยังคงไว้ในบทละครโทรทัศน์อาจทำได้ลำบาก และคนดูอาจไม่เข้าใจการเล่าเรื่องในลักษณะนี้ เพราะจะทำให้ตัวละครรอง เด่นทัดเทียมตัวละครเอกได้ นักเขียนบทจึงควรวิเคราะห์มุมมองในเรื่องเล่าที่นำมาเขียนเป็นบทละครโทรทัศน์ แล้วพิจารณาว่าจะคงมุมมองแบบเดิมไว้ หรือใช้มุมมองใหม่ โดยเป็นมุมมองที่เล่าโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 ที่ผู้เล่าเรื่องเป็นผู้รู้เรื่องราวของตัวละคร ทั้งในด้านความคิด และความรู้สึกของตัวละคร แล้วนำเรื่องนั้นมาเล่าตามที่ต้องการ

กลุ่มเป้าหมาย

1. นิสิต นักศึกษาที่สนใจเพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ด้านการเขียนบทละครโทรทัศน์
2. นักวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนและผู้สร้างสรรค์งานในแวดวงกิจการวิทยุโทรทัศน์
3. ประชาชนผู้สนใจทั่วไปที่มีทักษะพื้นฐานหรือประสบการณ์ด้านงานเขียนมาก่อน

วิธีการอบรม

บรรยาย ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และกรณีศึกษา

วิทยากร

ประกอบด้วยคณาจารย์ วิทยากร และที่ปรึกษาที่มีประสบการณ์สูง เพื่อสร้างมุมมองใหม่จากตัวอย่างและประสบการณ์จริงของนักเขียนบทละครโทรทัศน์ที่ประสบความสำเร็จ เป็นการผสมผสานวิทยากรที่เป็นนักวิชาการและนักวิชาชีพที่เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์บทละครโทรทัศน์

การผ่านการอบรม

ผู้เข้าร่วมหลักสูตรต้องเข้ารับการฝึกอบรมทุกครั้งคิดเป็นเวลาเรียน 100% ทำแบบฝึกหัดที่กำหนดให้ระหว่างการฝึกอบรม ส่งผลงานบทละครโทรทัศน์ตามที่ได้รับมอบหมาย และรับประกาศนียบัตรจากทางสมาคมนักเขียนบทละครโทรทัศน์

ระยะเวลา :

สถานที่อบรม :

งบประมาณและค่าธรรมเนียมหลักสูตร :

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม :

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กอบกุล อิงคุทานนท์. ละครเวทีสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: ษรฉัตร, ม.ป.ป.

กาญจนา แก้วเทพ. แนวพินิจใหม่ในสื่อสารศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2553.

ขจีรัตน์ หินสุวรรณ. การวิเคราะห์วิธีการเขียนบทละครสำหรับสื่อมวลชน: บทเรียนจากงานของ สมสุข กัลย์จาฤก. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

คนเขียนบทละครโทรทัศน์ ขาดแคลนหรือแค่ขาดโอกาส. คมชัดลึก (20 พฤศจิกายน 2551): 33.

จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา. แปล แปลง และแปรรูปบทละคร. กรุงเทพมหานคร: ศยาม, 2544.

เจตนา นาควัชระ. จากแผ่นดินแม่สู่แผ่นดินอื่น: รวมบทความวิชาการละครบทวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร: คมบาง, 2548.

ชนประคัลภ์ จันทร์เรือง. ละครคือชีวิต ชีวิตคือละคร. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า 2000, 2554.

ชยพล สุทธิโยธิน และสันติ เกษมสิริทัศน์. ใน การสร้างสรรค์ละครโทรทัศน์. เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ หน่วยที่ 6-10. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, 2550.

ตอลสตอย, เลี๊ยฟ นิโคลายวิช กร๊าฟ. What is Art ? ศิลปะคืออะไร. สิทธิชัย แสงกระจ่าง, แปล. กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นบุ๊คส์, 2550.

ฐนธัช กองทอง. การเขียนบทละคร. เอกสารประกอบการเรียน สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2552.

ถิรนันท์ อนวัชศิริวงศ์ และคณะ. สุนทรียนิเทศศาสตร์ การสื่อสารการแสดงและสื่อจินตคดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โครงการสื่อสันติภาพ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ทิพย์ธิดา ศรัทธาทิพย์, ดวงหทัย ศรัทธาทิพย์ และละลิตา ฉันทศาสตร์โกศล. คนเขียนบท. กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2546.

นราพร สังข์ชัย. บทละครโทรทัศน์ไทย: กระบวนการคิดสร้างสรรค์และเทคนิค. รายงานการวิจัยภาควิชาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2551..

นับทอง ทองใบ. ศิลปะวิจารณ์รายการวิทยุโทรทัศน์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2553.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. โขน คาราบาว น้ำเน่า และหนังไทย. กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2538.

ปนัดดา ธนสถิต. ละครโทรทัศน์ไทย. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

พรทิพย์ เย็นจะบก. การรู้เท่าทันละครไทย. รายงานการวิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2550.

พินิจ หุตะจินดา. ละครโทรทัศน์. ใน ภาษาและหนังสือ
ฉบับพิเศษว่าด้วยวรรณกรรมการละครไทย. กรุงเทพมหานคร:
สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, 2545.
เพ็ญสิริ เศวตวิหารี. นักเรียนเขียนบท. กรุงเทพมหานคร: เป่า จิน จง, 2550.
เพาวิภา ภมรสถิตย์. ความสัมพันธ์ระหว่างละครโทรทัศน์กับสังคมไทย.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
รัชฟิล์มทีวี. ภาพยนตร์โทรทัศน์ 16 มม.. มปส., มปป.
ลักษณวัต ปาละรัตน์. สุนทรียศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2551.
วิรุณ ตั้งเจริญ. สุนทรียศาสตร์เพื่อชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: อีแอนด์ไอคิว, 2546.
ศิราพร ฐิตะฐาน ณ ถลาง. ในท้องถิ่นมีตำนานและการละเล่น...
การศึกษาคติชนในบริบททางสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2537.
สมคิด ธีรศิลป์. การผลิตรายการโทรทัศน์. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาโสตทัศนศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525.
สมสุข หินวิมาน. ละครโทรทัศน์. ใน กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. สื่อบันเทิง:
อำนาจแห่งความไร้สาระ. กรุงเทพมหานคร: ออล อเบาท์ พริ้นท์, 2545.
สินิทธ์ สิทธิรักษ์. กำเนิดโทรทัศน์ไทย (พ.ศ.2493-2500). ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2543.
สินียา ไกรวิมล. ลักษณะของบทละครโทรทัศน์ไทยที่ได้รับความนิยมช่วงหลังข่าวจากปี พ.ศ.2535
ถึง พ.ศ.2544. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
อรนุช เลิศจรรยารักษ์. หลักการเขียนบทโทรทัศน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2548.
อุดมพร ชั้นไพบูลย์. ความพึงพอใจในอาชีพของนักเขียนบทละครโทรทัศน์.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ และคณะ. จินตทัศน์ทางสังคมในภาษาสื่อมวลชน. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: โครงการสื่อสันติภาพ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
อุษาร เนื่องจำนง. สื่อมวลชนวิทยุ-โทรทัศน์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต,
2520.
เอกธิดา เสริมทอง. การเขียนบทวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์. กรุงเทพมหานคร:
ภาควิชาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2552.

ภาษาอังกฤษ

Blum, Richard A. Television and sreen writing from concept to contract. Boston: Focal
Press,   2001.

Fiske, Joh. Television culture. London; New York: Routledge, 2011.